

УДК 338.124:339.97

DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2021-1-2>**Калюжна Н.Г.**доктор економічних наук, професор,
професор кафедри світової економіки
Київського національного торговельно-економічного університету**Ковтун Т.К.**студент
Київського національного торговельно-економічного університету**Kalyuzhna Nataliya, Kovtun Taras**

Kyiv National University of Trade and Economics

**ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ДЕРЖАВ
В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ РЕЦЕСІЇ****TRADE AND ECONOMIC INTERSTATE COOPERATION
IN THE CONDITIONS OF GLOBAL RECESSION**

Обґрунтовано високу ймовірність настання довгострокових негативних наслідків сучасної глобальної рецесії для світової економіки, що зумовлює необхідність винайдення шляхів швидкого відновлення та оптимізації торговельно-економічної співпраці держав за кризових умов. Запропоновано методичний підхід до визначення пріоритетів торговельно-економічного співробітництва, який базується на аналізі динаміки абсолютних та відносних показників результативності зовнішньої торгівлі держави з певною країною (групою країн). Досліджено актуальні ризики розвитку економіки України та обґрунтовано, що у середньостроковій перспективі слід очікувати скорочення обсягів зовнішньої торгівлі держави через негативний вплив загроз як епідеміологічного, так і геополітичного характеру. На підставі аналізу динаміки зовнішньої торгівлі України з окремими групами країн визначено пріоритети зовнішньоторговельного співробітництва держави, до яких віднесено розвиток торговельних відносин із країнами Європи, Азії, Америки на підставі укладання/імплементції преференційних угод та спрощення нормативної бази у сфері двостороннього торговельно-економічного співробітництва.

Ключові слова: глобальна рецесія, світова економіка, COVID-19, торговельно-економічне співробітництво, тенденція, структура, динаміка, зовнішня торгівля, пріоритет.

Обоснована высокая вероятность наступления долгосрочных негативных последствий современной глобальной рецессии для мировой экономики, что вызывает необходимость определения путей быстрого восстановления и оптимизации торгово-экономического сотрудничества государств в кризисных условиях. Предложен методический подход к определению приоритетов торгово-экономического сотрудничества, основанный на анализе динамики абсолютных и относительных показателей результативности внешней торговли государства с определенной страной (группой стран). Исследованы актуальные риски развития экономики Украины и обосновано, что в среднесрочной перспективе следует ожидать сокращения объемов внешней торговли страны за счет негативного влияния угроз как эпидемиологического, так и геополитического характера. На основании анализа динамики внешней торговли Украины с отдельными группами стран определены приоритеты внешне-торгового сотрудничества государства, к которым отнесено развитие торговых отношений со странами Европы, Азии, Америки на основании заключения/имплементации преференциальных соглашений и упрощения нормативной базы в сфере двустороннего торгово-экономического сотрудничества.

Ключевые слова: глобальная рецессия, мировая экономика, COVID-19, торгово-экономическое сотрудничество, тенденция, структура, динамика, внешняя торговля, приоритет.

The high probability of long-term negative consequences of the global economic recession COVID-19 makes necessary to find the ways of quick restoration of trade and economic cooperation. The substantiation of the priorities of foreign trade cooperation in the conditions of the global crisis acquires special significance for Ukraine due to the negative impact on the structure and volume of foreign trade of the state of both epidemiological and geopolitical factors. The aim of the research is to deepen the theoretical and methodological foundations of sustainable development of trade and economic cooperation in the global recession COVID-19 and provide recommendations for determining the priorities of Ukraine's foreign trade with certain groups of countries. The article substantiates the high probability of long-term negative consequences of the current global recession for the world economy, which requires the invention of ways to quick restoration and optimization the merchandise trade and economic cooperation between countries in crisis. A methodical approach to determining the priorities of interstate trade and economic cooperation is proposed, which is based on the analysis of the dynamics of absolute and relative indicators of the effectiveness of foreign trade of the state with a particular country (group of countries). The current risks of Ukraine's economic development were studied and it is substantiated that in the medium term we should expect a decrease in foreign trade due to the negative impact of threats of both epidemiological and geopolitical aspects. Based on the analysis of the dynamics of Ukraine's foreign trade with certain groups of countries, the priorities of the country's foreign trade cooperation were determined, which include the development of trade relations with Europe, Asia and America. In the context of the global economic recession, which inevitably leads to a reduction in foreign trade in the medium term, compliance with the recommendations will focus efforts on developing relations with prioritized foreign trade partners, primarily by concluding preferential agreements and simplifying the regulatory framework for bilateral trade.

Key words: global recession, world economy, COVID-19, trade and economic cooperation, tendency, structure, dynamics, external trade, priority.

Постановка проблеми. Всеосяжний характер економічної рецесії, викликаній поширенням пандемії COVID-19, має безпосередній вплив на зовнішньоторговельне партнерство між країнами, зокрема ланцюги постачання були глобально порушені під час національних локдаунів, що мало суттєвий негативний вплив на обсяги міжнародної торгівлі товарами. Так, за оцінками Світової організації торгівлі, у 2020 р. відбулося зменшення обсягів міжнародної торгівлі товарами на 9,2%, тоді як у 2021 р. очікується зростання зовнішньоторговельного товарообігу на 7,2% [1]. Попри достатньо оптимістичний прогноз СОТ щодо перспектив відновлення світової економіки у 2021 р. існують очевидні ризики його несправдження. Вірогідність повторення нових хвиль пандемії та відповідної реакції урядів у виді національних локдаунів залишається дуже високою, тому слід зазначити, що падіння обсягів світової торгівлі у 2021 р. порівняно з докризовим трендом є неминучим. На додаток очікуваним ризиком постпандемічного періоду для світової економіки є можливий перехід більшості національних економік до політики протекціонізму з метою захисту внутрішнього виробництва та зменшення дефіциту торговельного балансу за рахунок експорту. Розуміння визначених закономірностей розвитку зовнішньоторговельного співробітництва держав у найближчій перспективі зумовлює необхідність винайдення шляхів швидкого відновлення та оптимізації торговельно-економічної співпраці між країнами в умовах глобальної рецесії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Беззаперечний руйнівний вплив пандемії на глобальну економіку зумовлює активізацію наукових розробок у напрямі визначення перспектив відновлення світової та національних економічних систем. Оцінюванню впливу COVID-19 на економіку та суспільство присвячено роботи як вітчизняних [2–5], так і закордонних [6; 7] науковців та аналітиків. Окремо слід зауважити на значущість у контексті дослідження робіт, які акцентують увагу на аналізуванні наслідків світової пандемії та зумовленої нею економічної рецесії для міжнародної торгівлі й зовнішньоторговельного співробітництва держав. На даному етапі дослідження у цій площині здебільшого представлені аналітичними публікаціями провідних міжнародних організацій, зокрема ЮНКТАД [8], Світової організації торгівлі [9], Світового банку [10] тощо. Необхідність обґрунтування раціональних векторів відновлення міжнародної торгівлі за кризових умов зумовлює актуальність досліджень у даному напрямі, які передусім мають базуватися на розумінні специфіки глобальної рецесії, викликаній поширенням COVID-19, та її наслідків для торговельно-економічного співробітництва держав. Особливої значущості обґрунтування пріоритетів відновлення торговельних відносин за умов глобальної кризи набуває для України через негативний вплив на структуру та обсяги зовнішньої торгівлі держави як епідеміологічних, так і геополітичних чинників.

Метою дослідження є поглиблення теоретико-методичних засад розвитку торговельно-

економічного співробітництва держав в умовах глобальної рецесії COVID-19 та надання рекомендацій щодо визначення пріоритетів зовнішньої торгівлі України з окремими групами країн.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зафіксоване у 2020 р. зменшення обсягів міжнародної торгівлі товарами на 9,2% [1] підтверджує входження світової економіки в стадію глобальної економічної рецесії, яка зумовлена пандемією COVID-19. В умовах суттєвого економічного спаду тенденція переходу багатьох національних економік до політики протекціонізму підсилуватиметься, оскільки головним пріоритетом для країн світу буде підтримка внутрішнього виробництва та регулювання небажаного імпорту. Також слід зазначити, що такі карантинні обмеження, як закриття кордонів та національні локдауни, зумовлюють глобальне порушення зовнішньоторговельних потоків, яке неминуче впливає на падіння обсягів світової торгівлі у цілому та для кожної національної економіки зокрема. Тому варто зауважити, що розраховувати на зростання абсолютних (кількісних, грошових) показників міжнародної торгівлі під час глобальної рецесії вкрай оптимістично, тобто в кращому разі можна очікувати позитивні структурні (якісні) зміни у світовій торгівлі. Іншими словами, раціональним у поточній ситуації буде вибір правильного підходу до визначення пріоритетів зовнішньоторговельної інтеграції економік країн світу, включаючи Україну, на базі хоча б позитивних структурних змін у торговельно-економічному співробітництві держав. Позитивні зміни у відносних показниках міжнародної торгівлі країни свідчать про те, що протягом досить довгого періоду часу зберігається чітка тенденція до зростання частки зовнішньоторговельних операцій з іншою конкретною країною або групою країн в загальному обсязі. Якщо ця тенденція спостерігається, то варто вважати цей напрям зовнішньоторговельної інтеграції перспективним, якщо, навпаки, наявна негативна тенденція, то даний напрям не є перспективним у середньо- та довгостроковому періоді. Із метою обґрунтування зовнішньоторговельних пріоритетів держав необхідним є використання чіткої методики вибору та класифікації кожного з напрямів торговельного партнерства за їх значущістю. Відповідне впорядкування напрямів торговельно-економічного співробітництва пропонується здійснювати шляхом привласнення пріоритетів, які відбивають важливість даного вектору у загальній структурі зовнішньої торгівлі держави, а саме:

перший (найвищий) пріоритет – позитивна тенденція у динаміці структурних та/або абсолютних показників зовнішньої торгівлі з певною країною (групою) країн;

другий (помірний) пріоритет – відсутність будь-якої чітко вираженої тенденції;

третій (найнижчий) пріоритет – негативна тенденція у динаміці структурних та/або абсолютних показників зовнішньої торгівлі з певною країною (групою) країн.

Ключовою з погляду визначення пріоритетів зовнішньої торгівлі держави, вочевидь, слід уважати динаміку таких показників, як обсяги експорту (E), імпорту (I) та зовнішньоторговельний обіг (ZO) як їх узагальнююча характеристика. Найкраща ситуація, що відповідатиме найвищому пріоритету зовнішньої торгівлі держави з певним торговельним партнером (країною або групою країн), має місце, якщо в динаміці всіх трьох показників наявна тенденція до зростання як в абсолютному, так і відносному вимірі:

$$T_{абс} = \{\Delta E_{\uparrow}; \Delta I_{\uparrow}; \Delta ZO_{\uparrow}\} \quad T_{відн} = \{\Delta E_{\uparrow}; \Delta I_{\uparrow}; \Delta ZO_{\uparrow}\}, \quad (1)$$

де $T_{абс}$, $T_{відн}$ – тенденція в динаміці показників зовнішньої торгівлі держави відповідно в абсолютному та відносному вимірах;

ΔE , ΔI , ΔZO – зміна показників зовнішньої торгівлі держави (відповідно експорту, імпорту та зовнішньоторговельного обігу) порівняно з попереднім періодом.

Найменш сприятливим (та, відповідно, найменш пріоритетним) слід уважати такий стан зовнішньої торгівлі держави з певним торговельним партнером (країною або групою країн), за якого динаміка зазначених показників є від'ємною в абсолютному та відносному вимірах:

$$T_{абс} = \{\Delta E_{\downarrow}; \Delta I_{\downarrow}; \Delta ZO_{\downarrow}\} \quad T_{відн} = \{\Delta E_{\downarrow}; \Delta I_{\downarrow}; \Delta ZO_{\downarrow}\} \quad (2)$$

Нарешті, ситуацію, коли динаміка абсолютних та відносних показників зовнішньої торгівлі з іншим партнером не має чітко вираженої тенденції до зростання/скорочення, можна розглядати одночасно як джерело можливостей і ризиків торговельно-економічного співробітництва держави та привласнити їй помірний пріоритет:

$$T_{абс} = \{\Delta E_{\leftrightarrow}; \Delta I_{\leftrightarrow}; \Delta ZO_{\leftrightarrow}\} \quad T_{відн} = \{\Delta E_{\leftrightarrow}; \Delta I_{\leftrightarrow}; \Delta ZO_{\leftrightarrow}\} \quad (3)$$

Результати визначення пріоритетів торговельно-економічного співробітництва держави може бути формалізовано у вигляді матриці, яку подано на рис. 1. Кожному сегменту матриці відповідає певна динаміка абсолютних та відносних показників результативності зовнішньої торгівлі держави з конкретною країною або групою країн (позитивна тенденція, відсутність тенденції, негативна тенденція). Найкраща ситуація відповідає верхньому правому сегменту матриці (наявність позитивної тенденції в

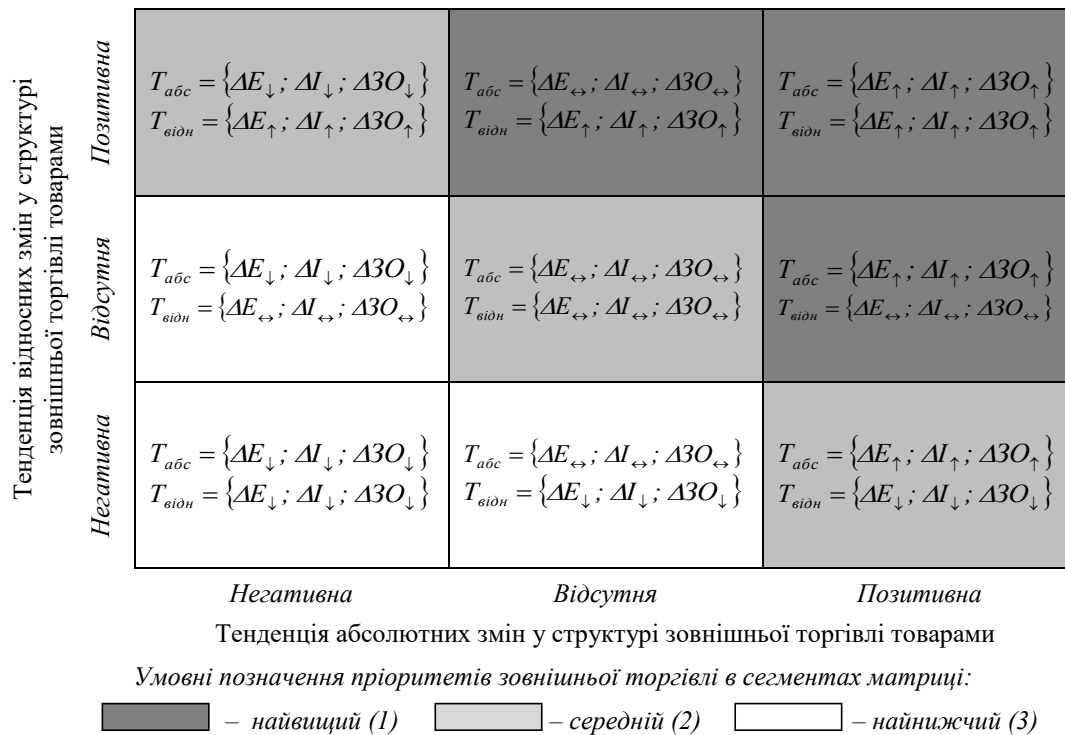

Рис. 1. Матриця визначення пріоритетів зовнішньої торгівлі держави з країною (групою країн)

Джерело: складено авторами

динаміці як абсолютних, так і відносних показників зовнішньої торгівлі), найгірша – нижньому лівому сегменту (наявність негативної тенденції в динаміці показників обох видів).

Оскільки наявність або відсутність тенденції в динаміці показників зовнішньої торгівлі держави може бути підтверджена на підставі аналізу їх динаміки протягом певного часового періоду, доцільним є використання алгоритму перевірки тенденції, викладеного, зокрема, у роботі [11]. Сутність алгоритму перевірки тенденції полягає у встановленні висхідних та низхідних серій у динаміці досліджуваного показника. Висновок про існування тенденції робиться за результатами аналізу системи нерівностей:

$$\begin{cases} v(n) > [(2n - 1) / 3 - 1,96\sqrt{(16n - 29) / 90}] \\ I_{\max}(n) \leq l(n) \end{cases}, \quad (4)$$

де n – кількість звітних періодів у динаміці досліджуваного показника;

$v(n)$ – кількість серій, тобто послідовностей розташованих поспіль однакових знаків у динаміці досліджуваного показника;

$I_{\max}(n)$ – найдовша протяжність серії (однакових знаків) у діапазоні дослідження;

$l(n)$ – табличне значення, залежне від кількості звітних періодів у діапазоні дослідження ($l(n) = 5$, якщо $n \leq 26$).

Якщо порушується система нерівностей (4), то гіпотеза про відсутність тренду відкидається з довірчою ймовірністю 0,95. Інакше кажучи, порушення одного або обох складників системи нерівностей дає змогу констатувати наявність тенденції в динаміці досліджуваного показника. Напрямок тенденції (позитивна або негативна) визначається знаком серії, яка має максимальну протяжність.

Із метою апробації запропонованого підходу до визначення пріоритетів торговельно-економічного співробітництва дослідимо поточний стан зовнішньої торгівлі України. Глобальна рецесія 2020 р. мала суттєвий негативний вплив на зовнішню торгівлю держави та спричинила порушення її зовнішньоторговельного співробітництва з багатьма країнами світу. Варто зауважити, що сповільнення економічної активності в Україні почалося ще до пандемії, оскільки в 2019 р. темпи зростання ВВП зменшилися на 0,2% порівняно з 2018 р. [12]. Тим не менше зовнішньоторговельний оборот товарів і послуг за підсумками 2019 р. зріс на 8,5% (+10,2 млрд дол.) порівняно з 2018 р. і становив 131,0 млрд дол. США. У період епідемії та впровадження так званих локдаунів обсяги зовнішньої торгівлі товарами України істотно зменшилися. При цьому слід зазначити, що за відсутності суттєвих коливань курсу національ-

ної валюти імпорт зазнав більших утрат, аніж експорт. Загалом у I півріччі 2020 р. експорт товарів та послуг України продемонстрував негативну динаміку, зменшившись у вартісному вимірі на 7,1% порівняно з аналогічним періодом 2019 р. Також продовжується скорочення експорту товарів та послуг до країн ЄС – на 15% (питома вага в загальному обсязі експорту – 36,6%). Вартісні обсяги імпорту товарів та послуг зменшилися на 15,5% порівняно із січнем-жовтнем 2019 р. При цьому вартісні обсяги імпорту товарів та послуг із країнами ЄС зменшилися на 13,9% (питома вага в загальному обсязі імпорту – 43,7%). Позитивне сальдо торгівлі товарами та послугами у I півріччі 2020 р. становило 163 млн дол.

Стосовно зовнішньої торгівлі товарами, то за статистичними даними Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства, за I півріччя 2020 р. експорт товарів України скоротився на 17,1% порівняно з I півріччям 2019 р. На рис. 2 наведено темпи зростання (зниження) експорту товарів України протягом перших десяти місяців 2020 р. порівняно з 2019 р. Слід зазначити, що найбільше значення темпів зниження експорту товарів протягом десяти місяців 2020 р. було зафіксовано в період упровадження саме жорстоких карантинних обмежень та введення локдаунів, які призвели до значного зменшення обсягів експорту товарів України. Що стосується імпорту товарів Україною, то порівняно з відповідним періодом 2019 р. його обсяги скоротилися на 12,5% і становили у вартісному вимірі 26,5 млрд дол.

США. Темпи зміни імпорту товарів Україною протягом перших десяти місяців 2020 р. порівняно з 2019 р. відображено на рис. 3.

Вочевидь, негативні чинники, зумовлені глобальною рецесією COVID-19, мали набагато суттєвіший негативний вплив на динаміку імпорту товарів, аніж на експорт, оскільки Україна є дуже залежною від імпорту високотехнологічної продукції, ланцюги постачання якої були глобально порушені внаслідок скорочення зовнішньоторговельного співробітництва держави з головними економічними партнерами.

Скорочення обсягів зовнішньої торгівлі України протягом I півріччя 2020 р. порівняно з аналогічним періодом 2019 р. було передусім зумовлене розгортанням у світі пандемії COVID-19, що спричинило суттєві зміни у життєдіяльності багатьох держав (посилено роль державного управління у надзвичайних умовах; запроваджено санітарно-епідеміологічні заходи; встановлено обмеження пересування громадян та їхньої трудової діяльності; введено дистанційні форми освіти та праці). Також суттєвий вплив мали зниження ділової активності промислових підприємств та скорочення виробництва в усіх країнах, де вживаються заходи проти розповсюдження COVID-19, що призвело до глобального зменшення попиту та, як наслідок, падіння цін на світових товарних ринках.

Проте варто зазначити, що ризики скорочення зовнішньоторговельного співробітництва України не вичерпуються загрозами пандемічного характеру. Про існування важливих

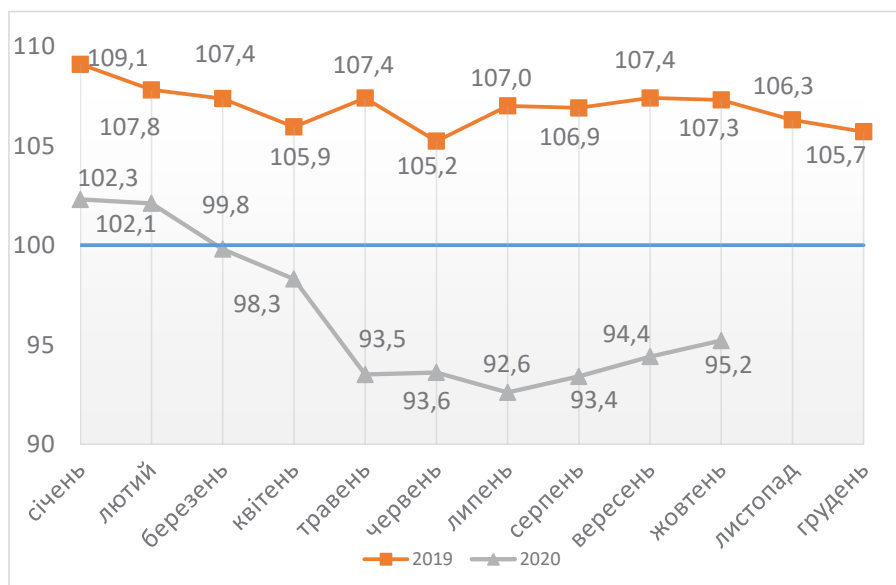

Рис. 2. Темпи зростання (зниження) експорту товарів України (у % до відповідного періоду попереднього року, наростаючим підсумком)

Джерело: складено на підставі [13]

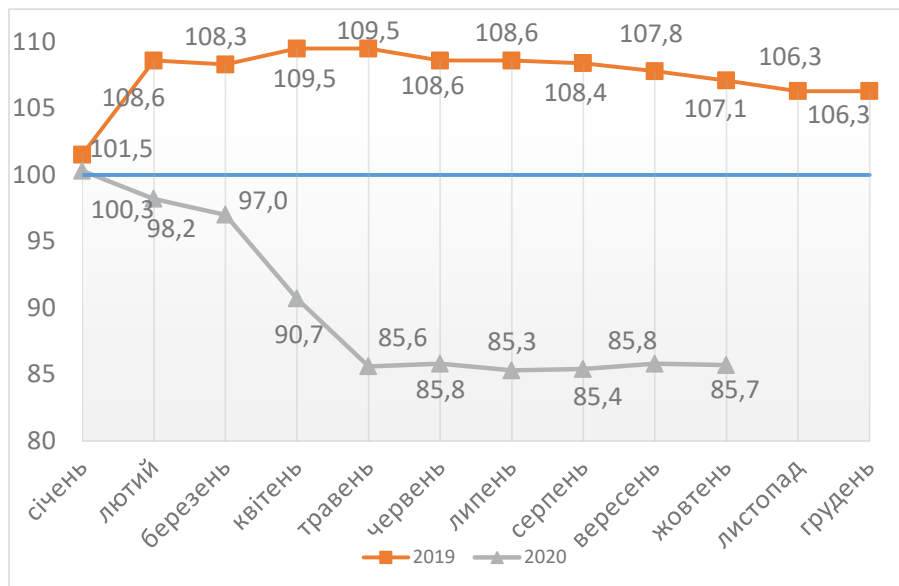

Рис. 3. Темпи зростання (зниження) імпорту товарів Україною (у % до відповідного періоду попереднього року, наростаючим підсумком)

Джерело: складено на підставі [13]

зовнішніх ризиків іншої природи свідчить, зокрема, консенсус-прогноз розвитку економіки України у 2020–2024 рр., підготовлений Мінекономіки у співпраці з UNICEF [5]. Так, за результатами оцінки експертів у середньостроковій перспективі варто очікувати зменшення вірогідності реалізації та сили впливу на розвиток економіки України епідеміологічних чинників, пов'язаних із наслідками пандемії COVID-19. Такий прогноз виглядає цілком логічно з огляду на високу ймовірність подолання руйнівного впливу коронакризи на світову економіку, та частково підтверджується поступовим відновленням темпів зростання зовнішньої торгівлі України наприкінці 2020 р. (див. рис. 2, 3). З іншого боку, на думку експертів, у найближчі роки варто очікувати зростання значущості таких зовнішніх ризиків, як посилення гібридних загроз національній безпеці України та впровадження нових торговельних бар'єрів для вітчизняного експорту з боку інших країн. Для зовнішньої торгівлі України довгостроковий характер впливу цих загроз означатиме високі ризики подальшого скорочення масштабів зовнішньоторговельного співробітництва, що потребуватиме визначення перспективних напрямів його відновлення навіть у разі завершення активної фази глобальної економічної рецесії.

Для визначення пріоритетних напрямів торговельно-економічного співробітництва України в умовах глобальної кризи проаналізуємо абсолютні та відносні показники результативності зовнішньої торгівлі держави з окре-

мими групами країн, а саме Європою, СНД, Азією, Африкою, Америкою, Австралією та Океанією. Динаміку географічної структури зовнішньої торгівлі України товарами протягом 2005–2020 рр. в абсолютному та відносному вимірах визначено на підставі даних Державної статистичної служби України [14]. Підсумкові дані за 2020 р. розраховано авторами за умови збереження тенденції I півріччя 2020 р.

Пріоритети торговельно-економічного співробітництва України, які визначено на підставі підтвердження або спростування наявності тенденції у зовнішній торгівлі товарами з певними групами країн відповідно до системи нерівностей (4), систематизовано у вигляді матриці на рис. 4.

Як видно з рис. 4, країни СНД не є перспективними зовнішньоторговельними партнерами для України з погляду динаміки обсягів двосторонньої торгівлі товарами, оскільки економічне співробітництво з даною групою країн зменшується як у відносному (частка у структурі експорту, імпорту та зовнішньоторговельного обороту), так і в абсолютному (обсяги експорту, імпорту та зовнішньоторговельного обігу) вимірах. Тенденція до зменшення обсягів торгівлі України з країнами СНД є цілком очікуваною в умовах інтенсифікації дискримінаційних заходів щодо української продукції з боку Росії як ключової держави Митного союзу. Запровадження та посилення торговельних обмежень негативно позначаються на обсягах зовнішньої торгівлі України з країнами СНД та утруднюють можливості ефектив-

Тенденція відносних змін у структурі зовнішньої торгівлі товарами	Позитивна	Азія (Е)	Європа (Е, 30)	<i>Америка (I)</i> Азія (30)
	Відсутня	Америка (Е) <i>Африка (I)</i>	Африка (Е) Австралія і Океанія (Е, I, 30)	<i>Європа (I)</i> <i>Азія (I)</i> Африка (30) Америка (30)
	Негативна	СНД (Е, I, 30)		
		<i>Негативна</i>	<i>Відсутня</i>	<i>Позитивна</i>

Тенденція абсолютних змін у структурі зовнішньої торгівлі товарами

Рис. 4. Матриця оцінки пріоритетів зовнішньої торгівлі товарами України за групами країн

Джерело: складено авторами

ного міжнародного співробітництва держави в європейському регіональному просторі. На відміну від зовнішньої торгівлі з країнами СНД спостерігається чітка позитивна тенденція в динаміці структури зовнішньої торгівлі товарами з країнами Європи. Слід зазначити, що торгівля товарами із цією групою країн займає найбільшу частку в загальному обсязі зовнішньої торгівлі України, а враховуючи стабільну негативну тенденцію до зменшення обсягів торгівлі товарами майже з усіма зовнішньоторговельними партнерами в період глобальної рецесії 2020 р., наявність позитивної тенденції в структурі двосторонньої торгівлі свідчить про доцільність визначення європейських країн як перспективного партнера України. Варто також звернути увагу на тенденції в динаміці зовнішньоторговельного співробітництва України з країнами Азії, у торгівлі з якими спостерігається позитивна тенденція як в абсолютному, так і у відносному вимірі. Вочевидь, позитивні тенденції зумовлені зростанням обсягів двосторонньої торгівлі України з Китаєм як з основним торговельним партнером держави. Китай займає друге місце в рейтингу найбільших торговельних партнерів України, причому протягом першого півріччя 2020 р. обсяг імпорту товарів Україною з Китаю зріс найбільше і становив 1 445,3 млн дол. Що стосується Америки, то з даною групою країн наявна позитивна тенденція в динаміці структури зовнішньої торгівлі. Аналізуючи останні зміни у розвитку світового господарства та сучасних міждер-

жавних зовнішньоторговельних зв'язків, розуміємо, що всі вони є закономірним результатом політичних і економічних перетворень сьогодення. Епідеміологічні та геополітичні трансформації призвели до вповільнення темпів зростання світової економіки, що, своєю чергою, зумовлює необхідність оновлення пріоритетів зовнішньоторговельного співробітництва держав. В умовах російської агресії, яка вимагає врахування зовнішніх загроз в економічній співпраці, Україна не стала винятком. У зв'язку із цим одним зі стратегічно важливих партнерів для нашої держави сьогодні є США, які, по-перше, є одним із найбільших імпортерів для України, а по-друге, співробітництво з даною державою може допомогти створити позитивний імідж для української економіки, який свідчитиме про надійність її як торговельного та економічного партнера для інших країн.

Також зауважимо, що не спостерігається чіткої позитивної тенденції в зовнішній торгівлі з такими групами країн, як Австралія і Океанія та Африка, тому важко стверджувати про доцільність їх визначення як перспективних зовнішньоторговельних партнерів.

Висновки з проведеного дослідження. З огляду на довготривалий характер глобальної економічної рецесії COVID-19 та високу ймовірність повторення жорстких національних локдаунів, очевидно є потреба у винайденні шляхів оптимізації зовнішньоторговельних потоків між державами та відновленні повної роботи

ланцюгів постачання продукції в умовах глобальної невизначеності, зумовленої коронакризою. Висока ймовірність подальшого скорочення (принаймні нестабільності) обсягів світової торгівлі зумовлює доцільність дотримання підходу до визначення пріоритетів торговельно-економічного співробітництва держав, який ґрунтується на аналізі динаміки абсолютних та відносних показників зовнішньої торгівлі держави з окремими групами країн. В умовах

глобальної економічної рецесії, яка неодмінно призводить до скорочення обсягів зовнішньої торгівлі у середньостроковому періоді, дотримання наданих рекомендацій дасть змогу сконцентрувати зусилля на розвитку відносин саме з пріоритетними зовнішньоторговельними партнерами, передусім за рахунок укладання преференційних угод та спрощення нормативної бази у сфері двостороннього торговельно-економічного співробітництва.

Список використаних джерел:

1. Statistics on Merchandise Trade. URL: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/merch_trade_stat_e.htm.
2. Долбнева Д.В. Вплив COVID-19 на економіку країн світу. *Проблеми економіки*. 2020. № 1(43). С. 20–26.
3. Кулицький С. Проблеми розвитку економіки України, зумовлені пандемією коронавірусу COVID-19 у світі, та пошук шляхів їх розв'язання. *Україна: події, факти, коментарі*. 2020. № 9. С. 47–53.
4. Економічний вплив пандемії COVID-19 на Україну / Д. Заха та ін. 2020. URL: https://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2020/05/GET_UKR_PS_01_2020_ua.pdf.
5. Україна: вплив COVID-19 на економіку і суспільство. Консенсус-прогноз. 2020. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/documents/consensus-report>.
6. Balcilar M. COVID-19 Recession: The Global Economy in Crises. URL: https://www.researchgate.net/publication/346330005_COVID-19_Recession_The_Global_Economy_in_Crises.
7. Ozili P., Arun T. Spillover of COVID-19: impact on the Global Economy. *SSRN Electronic Journal*. March 2020. URL: https://www.researchgate.net/publication/340236487_Spillover_of_COVID-19_impact_on_the_Global_Economy.
8. Impact of the COVID-19 pandemic on trade and development: transitioning to a new normal. URL: <https://unctad.org/webflyer/impact-covid-19-pandemic-trade-and-development-transitioning-new-normal>.
9. COVID-19 and World Trade. URL: https://www.wto.org/english/tratop_e/covid19_e/covid19_e.htm.
10. The Economy in the Time of COVID-19. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/33555/9781464815706.pdf?sequence=10&isAllowed=y>.
11. Калюжна Н.Г. Зовнішньоторговельна інтеграція України в умовах поглиблення міждержавних конфліктів. *Проблеми економіки*. 2020. № 1(43). С. 27–35.
12. Зовнішня торгівля України: три місяці пандемії. 2020. URL: <http://www.ier.com.ua/ua/publications/articles?pid=6414>.
13. Зовнішня торгівля України товарами у січні-жовтні 2020 року / Державна служба статистики. Експрес-випуск. 2020. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2020/12/152.pdf>.
14. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

References:

1. Statistics on Merchandise Trade. URL: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/merch_trade_stat_e.htm.
2. Dolbnieva D.V. Vplyv COVID-19 na ekonomiku krain svitu. *Problemy ekonomiky*. 2020. № 1(43). S. 20-26.
3. Kulytskyi S. Problemy rozvytku ekonomiky Ukrainy, obumovleni pandemiieiu koronavirusu COVID-19 u sviti, ta poshuk shliakhiv yikh rozv'iazannia. *Ukraina: podii, fakty, komentari*. 2020. № 9. S. 47–53.
4. Zakh D., Movchan V., Kravchuk V., Kirchner R., Polushkin H. Ekonomichnyi vplyv pandemii Covid-19 na Ukrainu. 2020. URL: https://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2020/05/GET_UKR_PS_01_2020_ua.pdf.
5. Ukraina: vplyv COVID-19 na ekonomiku i suspilstvo. Konsensus-prohnoz. 2020. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/documents/consensus-report>.
6. Balcilar M. COVID-19 Recession: The Global Economy in Crises. URL: https://www.researchgate.net/publication/346330005_COVID-19_Recession_The_Global_Economy_in_Crises.
7. Ozili R., Arun T. Spillover of COVID-19: impact on the Global Economy. *SSRN Electronic Journal*. March 2020. URL: https://www.researchgate.net/publication/340236487_Spillover_of_COVID-19_impact_on_the_Global_Economy.

8. Impact of the COVID-19 pandemic on trade and development: transitioning to a new normal. URL: <https://unctad.org/webflyer/impact-covid-19-pandemic-trade-and-development-transitioning-new-normal>
9. COVID-19 and World Trade. URL: https://www.wto.org/english/tratop_e/covid19_e/covid19_e.htm
10. The Economy in the Time of COVID-19. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/33555/9781464815706.pdf?sequence=10&isAllowed=y>
11. Kalyuzhna N.H. Zovnishnotorhovelna intehratsiia Ukrainy v umovakh pohlyblennia mizhderzhavnykh konfliktiv. *Problemy ekonomiky*. 2020. № 1 (43). S. 27-35.
12. Zovnishnia torhivlia Ukrainy: try misiatsi pandemii. 2020. URL: <http://www.ier.com.ua/ua/publications/articles?pid=6414>
13. Zovnishnia torhivlia Ukrainy tovaramy u sichni-zhovtni 2020 roku. Derzhavna sluzhba statystyky. Ekspres-vypusk. 2020. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2020/12/152.pdf>
14. Ofitsiinyi sait Derzhavnoi sluzbi statystyky Ukrainy. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>